

Гнатюк Ольга

кандидат психологічних наук,

провідний науковий співробітник

лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації,

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України,

orcid.org/0000-0003-2445-6283

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ

Створення безпечних умов у закладах освіти для учнів та педагогічних працівників є першочерговим завданням керівників та засновників шкіл. В першу чергу, увага акцентується на необхідному виконанні діючих нормативних документів у галузі освіти та з питань цивільного захисту, безпеки життєдіяльності, рекомендаціях щодо дій учасників освітнього процесу задля збереження життя та здоров'я [1; 2; 3].

Освітній процес у закладах загальної середньої освіти у цьому навчальному році, відповідно до Рішення обласної військової адміністрації та засновників закладів загальної освіти, може бути організовано за очною, дистанційною формами навчання або їх поєднанням (за змішаним режимом), залежно від можливостей фонду захисних споруд у цих закладах. До початку навчального року всі ОВА визначають придатні форми навчання для своєї області, враховуючи безпекові обставини.

Навчання спрямовано на реалізацію Державного стандарту загальної середньої освіти з урахуванням досягнень та викликів за результатами впровадження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова

українська школа» та згідно з новими вимогами до організації безпечного освітнього середовища [4; 5; 6].

Пріоритетності набуває організаційне забезпечення таких напрямів освітньої діяльності:

- подолання втрат у навчанні, зумовлених спочатку тривалими карантинами, потім – війною;
- посилення заходів безпеки життєдіяльності;
- просвіта з питань особистої безпеки;
- посилення національно-патріотичного виховання;
- формування громадянської позиції;
- розвиток навичок інформаційної гігієни під час війни;
- психологічна підтримка усіх учасників освітнього процесу;
- психологічний супровід освітнього процесу в умовах воєнного й післявоєнного часу.

Навчальний процес здобувачів освіти в Україні проходить у складних умовах, зумовлених тривалою війною. МОН підготувало ряд заходів, спрямованих на забезпечення безперервного освітнього процесу, з урахуванням безпекових ризиків, стану шкільної інфраструктури та різних форм навчання.

Основним завданням сучасної школи є створення безпечного освітнього середовища, а також забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Сучасний освітній заклад виконує функції не тільки навчання, а насамперед створює простір для повноцінного розвитку здобувачів освіти, стає осередком успішних творчих особистостей. Для реалізації цього завдання необхідна атмосфера фізичного, соціального та психологічного комфорту всіх учасників освітнього процесу. Однак в умовах війни освітній процес вкотре зазнає змін. У першу чергу, більш актуальними стають питання безпечного простору та освітнього середовища для перебування учнів і педагогічних працівників у закладах освіти. Для цього потрібно забезпечити облаштування безпечного простору у закладі, зокрема обладнати

укриття усім необхідним, звільнити і перевірити запасні виходи; здійснити превентивні заходи щодо мінної безпеки (інформування учнів, спільні заходи із залученням ДСНС тощо). Також керівникам закладів освіти доцільно розробити шляхи евакуації учасників освітнього процесу, зокрема й до найближчого укриття або бомбосховища, якщо таке не обладнане у школі; удосконалити алгоритм дій працівників та учнів закладу освіти під час евакуації.

Рекомендації щодо заходів створення безпечного освітнього середовища:

1. У закладах освіти доцільно проводити тренування учнів та працівників щодо правил поведіння під час повітряних тривог, евакуації, перебування у сховищі або укритті.
2. Усім учителям рекомендовано пройти навчання з надання першої невідкладної допомоги дітям.
3. Звертаємо увагу на напрацюванні алгоритмів роботи з батьками у разі ймовірних надзвичайних ситуацій, дій школи за таких умов, зокрема проведення евакуації, комунікації з учасниками освітнього процесу, вмісту дитячого наплічника тощо.
4. Особливо актуальним для закладів освіти, що приймають дітей із числа внутрішньо переміщених осіб, є перегляд антибулінгових політик, розроблення адаптаційних заходів для таких учнів.

Зауважимо, що у класах для учнів має бути створене безпечне місце: поширеною практикою облаштування шкільного середовища є організація у класних кімнатах та інших приміщеннях «безпечних місць» для дітей, які переживають травматичний досвід. Для цього облаштовується затишний куточок зі зручними місцями для сидіння, наприклад, крісла-мішки, а також відповідним обладнанням (м'ячі для зняття стресу, м'які іграшки або подушки, книги, фотографії друзів, сім'ї або будь-які інші предмети, які можуть заспокоїти учнів).

Перебування у безпечному місці не повинно використовуватися як покарання. Учні можуть самостійно обирати, коли їм потрібно побути у цьому

просторі, щоб заспокоїтися і вийти зі стану засмученості. Педагог може запросити дитину в безпечне місце, якщо бачить у цьому необхідність, але це має бути у формі поради, а не наказу чи команди.

Освітній процес в очній формі запроваджується у приміщеннях або будівлях закладу загальної середньої освіти тільки в межах розрахункової місткості споруд цивільного захисту, що можуть бути використані для укриття учасників освітнього процесу. Якщо потужності споруд цивільного захисту є недостатніми для укриття всіх учасників освітнього процесу, то освітній процес може бути організовано шляхом розподілу навчального часу в межах годин (змін) упродовж дня, годин (змін) і днів упродовж тижня, годин (змін), днів та тижнів упродовж місяця або семестру тощо [7]. При дистанційному навчанні, керівник закладу загальної середньої освіти самостійно приймає рішення щодо зняття обмеження на максимальну кількість учнів у класі. При цьому, освітній процес у початковій школі бажано здійснювати в очній формі, ураховуючи необхідність соціалізації дітей. Форма організації освітнього процесу може змінюватися впродовж навчального року, залежно від безпекової ситуації [8].

Зауважимо, що у 2015 році ООН розробила Декларацію про безпеку шкіл, яку станом на 2022 рік підписало 109 країн. У 2019 році **Україна приєдналася до Декларації про безпеку шкіл (Safe Schools Declaration) і стала соотою країною, що підтримала положення цього документа.** Декларація містить низку зобов'язань для попередження і реагування на напади та використання закладів освіти у військових цілях у період збройного конфлікту. У країнах, що приєдналися до Декларації раніше, вже розроблені та успішно впроваджуються підходи до імплементації документа. За чотири роки з часу відкриття Декларації у багатьох країнах-підписантах відбулися зміни щодо політики держави стосовно освіти у час збройного конфлікту, і їхній досвід може бути цінним для України [9].

Важливим аспектом приєднання до Декларації є відновлення освітньої інфраструктури, забезпечення психологічної реабілітації учнів, батьків і вчителів, сприяння проведенню тренінгів з безпеки та охорони здоров'я тощо

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 № 301-р. URL: <http://surl.li/ldskhw>
2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні: наказ МОН України від 15.05.2023 № 563 (зі змінами). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89142/
3. Про початок навчального року під час воєнного стану в Україні: постанова КМУ від 23 липня 2024 р. № 841. URL: <http://surl.li/zawhfa>
4. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/>
5. Державний стандарт загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
6. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274 (зі змінами). URL: <http://surl.li/amelhk>
7. Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти : лист Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. URL: <http://surl.li/ffhktc>
8. Про затвердження Змін до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 24.02.2023 № 201 (зі змінами). URL: <http://surl.li/sqlgsp>
9. Декларація про безпеку шкіл.
<https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spiivpratsya-2/deklaratsiya-pro-bezpeku-shkil>

